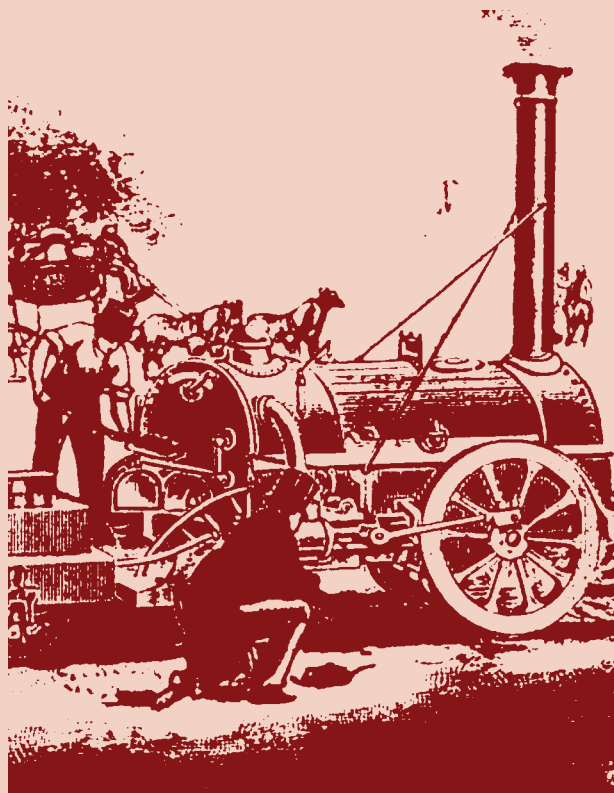

ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ

Τετράδιο
Εργασίας και
Έρευνας του
Μαθητή

Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

Η συγγραφή και η επιμέλεια του βιβλίου πραγματοποιήθηκε υπό την αιγίδα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Κοινωνιολογία

Γ' γενικού λυκείου

Τετράδιο
Εργασίας και
Ερευνας του
Μαθητή

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Μαρία Παπαϊωάννου

Δρ. Κοινωνιολόγος
Εκπαιδευτικός Β΄/θμιας Εκπαίδευσης

Ρεγγίνα Κασιμάτη

Κοινωνιολόγος
Εκπαιδευτικός Β΄/θμιας Εκπαίδευσης

Στράτος Γεωργούλας

Επίκουρος Καθηγητής Κοινωνιολογίας
Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Ιωάννης Πράνταλος

Κοινωνιολόγος
Διδάκτορας Φιλοσοφίας

ΜΕΛΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Σωκράτης Κονιόρδος, Επίκουρος Καθηγητής Κοινωνιολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης
Χρήστος Πατσός, Διδάκτορας Κοινωνιολογίας, Εκπαιδευτικός Β΄/θμιας Εκπαίδευσης
Σοφία Σταμάτη, Κοινωνιολόγος, Εκπαιδευτικός Β΄/θμιας Εκπαίδευσης

ΕΠΟΠΤΕΙΑ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ

Νικόλαος Πετρόπουλος

Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Αικατερίνη Παπού, Φιλολόγος

Σταυρούλα Σκλήρη, Φιλολόγος

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Ευγενία Κουμάνταρη, Κοινωνιολόγος, Εκπαιδευτικός Β΄/θμιας Εκπαίδευσης

ΕΞΩΦΥΛΛΟ

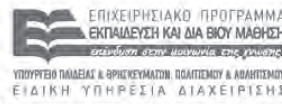
Οι φωτογραφίες του εξωφύλλου είναι κατά σειρά: 1η (κεφ. 8 του Τ.Ε.Ε.Μ), 2η (κεφ.6) 3η (κεφ.5), 4η (κεφ.2), 5η (οδοιπορικό των μαθητών του 1ου Ε.Λ. Βριλησσιών στους χώρους των μεταναστών για το γύρισμα της ταινίας «Σαν τον Οδυσσέα» στο πλαίσιο του προγράμματος «Ολυμπιακή παιδεία», φωτογραφικό αρχείο Ι. Τσιλαφάκη και Α. Βέλτσου), 6η (η Βουλή των εφήβων, Φωτογραφικό Αρχείο της Βουλής των Ελλήνων), 7η (κεφ.5), 8η (το Ευρωπαϊκό κοινοβούλιο, Γραφείο του Ευρωπαϊκού κοινοβουλίου για την Ελλάδα).

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠΑΝΕΚΔΟΣΗΣ

Η επανέκδοση του παρόντος βιβλίου πραγματοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών & Εκδόσεων «Διόφαντος» μέσω ψηφιακής μακέτας, η οποία δημιουργήθηκε με χρηματοδότηση από το ΕΣΠΑ / ΕΠ «Εκπαίδευση & Διά Βίου Μάθηση» / Πράξη «ΣΤΗΡΙΖΩ».

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Οι αλλαγές που ενσωματώθηκαν στην παρούσα επανέκδοση έγιναν με βάση τις διορθώσεις του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.

Περιεχόμενα

Εισαγωγή στο Τ.Ε.Ε.Μ.....	5
Α. Εφαρμογή ενός σχεδίου εργασίας (project).....	5
Β. Βήματα κοινωνικής έρευνας.....	7
Γ. Τεχνικές της κοινωνικής έρευνας με συνοπτική περιγραφή μιας τεχνικής ανά κεφάλαιο και υπόδειγμά της.....	9
Δ. Ασκήσεις και δραστηριότητες - Διασυνδέσεις με το διαδίκτυο.....	9
Ε. Παραδείγματα εφαρμογής/ερμηνείας κοινωνιολογικών κειμένων, στατιστικών πινάκων και διαγραμμάτων.....	9

Κεφάλαιο 1. Εισαγωγή στην κοινωνιολογία..... 12

1.1. Σχέδιο εργασίας: Να θεμελιώσουμε μια νέα κοινωνία.....	12
1.2. Τεχνικές έρευνας - ανάλυση περιεχομένου.....	13
1.3. Ασκήσεις και δραστηριότητες.....	14
1.4. Παράδειγμα εφαρμογής.....	16

Κεφάλαιο 2. Μορφές κοινωνικής οργάνωσης - Ελληνική κοινωνία..... 18

2.1. Σχέδιο εργασίας: Η εξέλιξη της κοινωνικής οργάνωσης.....	18
2.2. Τεχνικές έρευνας - ανάλυση περιεχομένου.....	20
2.3. Ασκήσεις και δραστηριότητες.....	21
2.4. Παράδειγμα εφαρμογής.....	23

Κεφάλαιο 3. Κοινωνικοποίηση και κοινωνικός έλεγχος..... 28

3.1. Σχέδιο εργασίας: Δεξιότητες, λήψη αποφάσεων.....	28
3.2. Τεχνικές κοινωνικής έρευνας - συγκριτική μέθοδος.....	29
3.3. Ασκήσεις και δραστηριότητες.....	30
3.4. Παράδειγμα εφαρμογής.....	33

Κεφάλαιο 4. Σύγχρονη ελληνική οικογένεια: μορφές, προβλήματα και προοπτικές..... 36

4.1. Σχέδιο εργασίας: Ο ανδρικός και ο γυναικείος ρόλος μέσα από τις τηλεοπτικές διαφημίσεις.....	36
4.2. Τεχνικές κοινωνικής έρευνας - το ερωτηματολόγιο.....	37
4.3. Ασκήσεις και δραστηριότητες.....	40
4.4. Παράδειγμα εφαρμογής.....	43

Κεφάλαιο 5. Εκπαίδευση: παράγοντας αναπαραγωγής και αλλαγής της κοινωνίας.....46

- 5.1. Σχέδιο εργασίας: Τι προσφέρει το σχολείο σήμερα στους μαθητές;
Τι νομίζετε ότι πρέπει να προσφέρει ένα ιδανικό σχολείο;.....46
- 5.2. Τεχνικές κοινωνικής έρευνας - κοινωνιομετρία - κοινωνιόγραμμα.....46
- 5.3. Ασκήσεις και δραστηριότητες.....47
- 5.4. Παράδειγμα εφαρμογής.....48

Κεφάλαιο 6. Εργασία, ανεργία και κοινωνικές ανισότητες.....52

- 6.1. Σχέδιο εργασίας: Εργασία για όλους;.....52
- 6.2. Τεχνικές κοινωνικής εργασίας - έρευνα τεκμηρίων.....52
- 6.3. Ασκήσεις και δραστηριότητες.....53
- 6.4. Παράδειγμα εφαρμογής.....58

Κεφάλαιο 7. Μορφές και κοινωνικές βάσεις της εξουσίας.....62

- 7.1. Σχέδιο εργασίας: Η πολιτική πρέπει να ενδιαφέρει όλους τους νέους;.....62
- 7.2. Τεχνικές κοινωνικής έρευνας - κοινωνικό πείραμα.....62
- 7.3. Ασκήσεις και δραστηριότητες.....64
- 7.4. Παράδειγμα εφαρμογής.....66

Κεφάλαιο 8. Το άτομο, η κοινωνία και τα μέσα μαζικής επικοινωνίας.....70

- 8.1. Σχέδιο εργασίας: Η συχνότητα χρήσης πολιτιστικών αγαθών
από τους μαθητές.....70
- 8.2. Τεχνικές κοινωνικής έρευνας - ερωτηματολόγιο.....72
- 8.3. Ασκήσεις και δραστηριότητες.....72
- 8.4. Παράδειγμα εφαρμογής.....77

Κεφάλαιο 9. Αποκλίνουσα συμπεριφορά: παραβατικότητα και εγκληματικότητα.....80

- 9.1. Σχέδιο εργασίας: Θέματα συμπεριφοράς στο σχολείο.....80
- 9.2. Τεχνικές κοινωνικής έρευνας- ανάλυση περιεχόμενου.....80
- 9.3. Ασκήσεις και δραστηριότητες.....83
- 9.4. Παράδειγμα εφαρμογής.....85

Κεφάλαιο 10. Ετερότητα, διαπολιτισμικές και διακοινωνιακές σχέσεις.....88

- 10.1. Σχέδιο εργασίας: Τα δικαιώματα του παιδιού.....88
- 10.2. Τεχνικές κοινωνικής έρευνας - μελέτη περίπτωσης.....89
- 10.3. Ασκήσεις και δραστηριότητες.....90
- 10.4. Παράδειγμα εφαρμογής.....93

Βιβλιογραφία.....97

Εικονογραφικό υλικό.....98

Εισαγωγή στο Τ.Ε.Ε.Μ.

Το τετράδιο του μαθητή έχει ως στόχο την ανάπτυξη κριτικής κοινωνικής σκέψης, την απόκτηση κοινωνικών δεξιοτήτων, την εξοικείωση με την κοινωνιολογική προσέγγιση, την αξιολόγηση και κοινωνιολογική ερμηνεία των δεδομένων που αντλούνται από διαφορετικές πηγές πληροφόρησης.

Η διάρθρωση του τετραδίου σχεδιάστηκε παράλληλα με αυτήν του βιβλίου για την καλύτερη αξιοποίησή του. Αποτελείται, εκτός της εισαγωγής, από 10 κεφάλαια, στα οποία παρατίθενται διάφορων τύπων δραστηριότητες και τεχνικές που χρησιμοποιούνται από την κοινωνιολογία, όπως κείμενα κοινωνιολόγων, άρθρα από εφημερίδες, στατιστικοί πίνακες, ερωτηματολόγια, σχέδια εργασίας, μικρο-έρευνες και γενικότερα ασκήσεις εμπέδωσης της ύλης.

Κάθε κεφάλαιο χωρίζεται σε 4 υποενότητες και περιλαμβάνει:

1. Εφαρμογή ενός σχεδίου εργασίας (project).
2. Τεχνικές της κοινωνικής έρευνας με συνοπτική περιγραφή μιας τεχνικής ανά κεφάλαιο και υπόδειγμά της.
3. Ασκήσεις, δραστηριότητες και διασυνδέσεις με το διαδίκτυο.
4. Παραδείγματα εφαρμογής / ερμηνείας κοινωνιολογικών κειμένων, στατιστικών πινάκων και διαγραμμάτων.

A. ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΕΝΟΣ ΣΧΕΔΙΟΥ ΕΡΓΑΣΙΑΣ (project)

Για την εφαρμογή ενός σχεδίου εργασίας απαιτείται αρκετός χρόνος, προγραμματισμός, διεπιστημονική προσέγγιση, καταμερισμός εργασίας, ανάλυση σε βάθος και αξιοποίηση διαφορετικών μεθόδων κοινωνικής έρευνας.

Σε κάθε κεφάλαιο προτείνεται ενδεικτικά ένα θέμα για σχέδιο εργασίας, το οποίο μπορούν να επιλέξουν οι μαθητές, εφόσον εμπίπτει στα ενδιαφέροντά τους.

Κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς είναι δυνατό να υλοποιηθεί ένα σχέδιο εργασίας ή το πολύ δύο, από το σύνολο των προτεινόμενων.

Μπορούν, ακόμη, οι μαθητές να πραγματοποιήσουν ένα δικό τους σχέδιο εργασίας, να το παρουσιάσουν στην τάξη, το σχολείο ή την τοπική κοινωνία.

Για το λόγο αυτό θα αναφερθούμε στη διαδικασία της μεθόδου του σχεδίου εργασίας.

Πρόκειται για μια μέθοδο που επιδιώκει την ενεργό συμμετοχή του μαθητή, ώστε να ανακαλύπτει τη γνώση, δηλαδή να μαθαίνει πώς να μαθαίνει.

Οι μαθητές διατυπώνουν το ενδιαφέρον τους για ένα θέμα κοινωνικού ενδιαφέροντος και με βάση την προσωπική τους εμπειρία προσπαθούν να το εξετάσουν ως να πρόκειται για προσωπικό τους ζήτημα.

Στην προσπάθεια συγκέντρωσης στοιχείων και πληροφοριών πραγματοποιείται η σύνδεση σχολείου και ευρύτερης κοινωνίας, στοιχείο με πολλαπλά οφέλη για όλους. Συνδέεται δηλαδή η θεωρία με την πράξη.

Το σχέδιο εργασίας που θα επιλεγεί από τους μαθητές μπορεί να εξελιχθεί σε 4-6 διδακτικές ενότητες ή να αποτελέσει αντικείμενο διερεύνησης για ολόκληρο το διδακτικό έτος.

Το σχέδιο εργασίας αποτελεί μια εξελικτική διαδικασία που περιλαμβάνει τις εξής φάσεις:

- Σκοπός και στόχοι
- Σχεδιασμός
- Εκτέλεση
- Αξιολόγηση
- Παρουσίαση

Σκοπός και στόχοι

Αρχικά ξεκινάμε με τον προβληματισμό των μαθητών σχετικά με ένα θέμα που εμπίπτει στα ενδιαφέροντά τους. Αυτό αποτελεί το έναυσμα για την επιλογή του θέματος. Με τη συμμετοχή όλων διατυπώνεται ο σκοπός και οι επιδιωκόμενοι στόχοι.

Σχεδιασμός

Καθορίζεται ποια διαδικασία θα ακολουθηθεί, ποια θα είναι η πορεία του σχεδίου εργασίας. Ακολουθεί οργάνωση της τάξης, χωρισμός σε ομάδες, επιμερισμός του έργου, ανάθεση καθηκόντων σε κάθε μέλος της ομάδας.

Εκτέλεση (υλοποίηση)

Σε τακτά χρονικά διαστήματα πραγματοποιείται αλληλοενημέρωση των ομάδων για την πορεία του σχεδίου εργασίας, τις δυσκολίες που προκύπτουν, τις πιθανές ελλείψεις σε υλικά και μέσα με αντικειμενικό σκοπό την επιβεβαίωση ή την ανάγκη τροποποίησης του αρχικού σχεδιασμού του σχεδίου εργασίας.

Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση μπορεί να είναι **ενδιάμεση** και **τελική**.

Η **ενδιάμεση** αξιολόγηση πραγματοποιείται με τη μορφή της εξέλιξης της εργασίας και της διατύπωσης των τρόπων επίλυσης των δυσκολιών που προκύπτουν στην πορεία. Η ενδιάμεση αξιολόγηση αποκαλείται και διαμορφωτική γιατί μπορεί να επηρεάσει την περαιτέρω πορεία της εργασίας.

Η **τελική** αξιολόγηση γίνεται από τους ίδιους τους μαθητές με σκοπό να διαπιστωθεί ποια είναι τα επιτεύγματα της κάθε ομάδας με βάση τα κριτήρια που η ίδια η ομάδα έχει θέσει.

Η τελική αξιολόγηση μπορεί να είναι η απάντηση σ' ένα ερωτηματολόγιο που οι ίδιοι οι μαθητές σχεδιάζουν με ερωτήσεις της μορφής:

- Τι αποκόμισα από τη συμμετοχή μου στην εργασία;
- Ποια τα επιτεύγματα σε επίπεδο γνωστικό, συναισθηματικό, κοινωνικό;
- Ποια τα νέα ερωτήματα που μου δημιουργήθηκαν σχετικά με το υπο-εξέταση θέμα;

Εναλλακτικά οι μαθητές μπορούν να γράψουν μια μικρή έκθεση αξιολόγησης περίπου 15 γραμμών, περιγράφοντας την εμπειρία τους και τα θέματα που τυχόν τους προβλημάτισαν.

Παρουσίαση

Μετά την περάτωσή της, η εργασία μπορεί να παρουσιαστεί από τους συντελεστές στην τάξη, στο σχολείο με τη μορφή έκθεσης ή ανοικτής εκδήλωσης, στη σχολική εφημερίδα, στον τοπικό ή τον εθνικό τύπο.

Η παρουσίαση δίνει την ευκαιρία στους συντελεστές να ασκήσουν τις επικοινωνιακές τους δεξιότητες, να αποδείξουν τις πρακτικές εφαρμογές της προσπάθειάς τους. Επιπλέον, η παρουσίαση αποτελεί και μια μορφή πρακτικής αξιολόγησης της δραστηριότητάς τους.

B. ΒΗΜΑΤΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Για τη μελέτη των πολύπλοκων κοινωνικών φαινομένων και της κοινωνικής πραγματικότητας, οι κοινωνικοί επιστήμονες έχουν αναπτύξει μια συστηματική μεθοδολογία που τους βοηθά να ελέγξουν τις προσωπικές τους προκαταλήψεις και να καταλήξουν όσο γίνεται σε πιο αντικειμενικά και ασφαλή συμπεράσματα. Η μεθοδολογία αυτή αποτελείται από επτά βασικά βήματα:

1. Προσδιορισμός του θέματος/ προβλήματος

Το θέμα μπορεί να προκύψει από τα ενδιαφέροντα του ερευνητή, από την ανάγκη να απαντηθεί κάποιο θεωρητικό ερώτημα ή από την ανάγκη να αντιμετωπισθεί κάποιο κοινωνικό θέμα. Για παράδειγμα, διαπιστώνουμε ότι τα τροχαία ατυχήματα αποτελούν ένα σοβαρό πρόβλημα για τη χώρα μας και ότι θα πρέπει να διερευνήσουμε τα αίτια και τις συνέπειές τους.

2. Επισκόπηση της βιβλιογραφίας

Ο ερευνητής αξιοποιώντας διάφορα συμβατικά (π.χ. βιβλιοθήκη) και ηλεκτρονικά μέσα (π.χ. διαδίκτυο) αναζητά πληροφορίες και υλικό για σχετικές με το θέμα έρευνες που έχουν γίνει από άλλους ερευνητές. Στην αναζήτηση αυτή μπορεί να καταγράψει διάφορους τρόπους επεξήγησης του φαινομένου των τροχαίων (π.χ. ευθύνονται το οδικό δίκτυο, οι καιρικές συνθήκες, το όχημα, ο οδηγός και ο κοινωνικός του περίγυρος, όλοι οι παράγοντες μαζί κτλ.), καθώς και διάφορες τάσεις για τη συχνότητα των τροχαίων στις διάφορες κατηγορίες οδηγών (π.χ. άνδρες / γυναίκες, νέους / μεσήλικες, μορφωμένους/ λιγότερο μορφωμένους κτλ.).

3. Διατύπωση υποθέσεων εργασίας

Η επισκόπηση της βιβλιογραφίας βοηθά τον ερευνητή να διατυπώσει υποθέσεις εργασίας. Στην πιο απλή μορφή της, η υπόθεση εργασίας είναι η διατύπωση μιας προσδοκούμενης σχέσης μεταξύ δύο συγκεκριμένων μεταβλητών. Η σχέση αυτή μπορεί να εξεταστεί και να επαληθευτεί ή να απορριφθεί με τη χρήση των κατάλληλων μεθόδων και τεχνικών έρευνας. Για παράδειγμα, ακολουθώντας μια κοινωνιολογική προσέγγιση μπορούμε να διατυπώσουμε την παρακάτω υπόθεση εργασίας: Νέοι που καταναλώνουν αλκοόλ εμπλέκονται σε τροχαία ατυχήματα.

4. Κατάρτιση σχεδίου έρευνας

Ο ερευνητής αποφασίζει ποια μέθοδο και τεχνική έρευνας θα χρησιμοποιήσει (π.χ. επισκόπηση με ερωτηματολόγια, μελέτη περίπτωσης, κοινωνικό πείραμα κτλ.), πώς θα συγκεντρώσει τα στοιχεία για να επαληθεύσει ή να απορρίψει την υπόθεση εργασίας (π.χ. με ερωτηματολόγια, συνέντευξη, παρατήρηση κτλ.), ποια θα είναι η έκταση και το μέγεθος του δείγματος (π.χ. πανελλαδικό, τοπικό κτλ.) και πώς θα γίνει η ανάλυση των στοιχείων (π.χ. απλά ποσοστά ατυχημάτων ή στατιστική ανάλυση κτλ.).

5. Συλλογή των στοιχείων/ δεδομένων

Στην κοινωνιολογική έρευνα, υπάρχουν πολλοί τρόποι να συγκεντρώσει ένας ερευνητής στοιχεία, όπως το ερωτηματολόγιο, η συνέντευξη, η παρατήρηση και η χρήση αρχείων. Για παράδειγμα με τη χρήση ενός ερωτηματολογίου, με ανοικτές και κλειστές ερωτήσεις που θα απευθύνονται σε νέους, ο ερευνητής μπορεί να καταγράψει τις συνήθειες των νέων σχετικά με την κατανάλωση αλκοόλ καθώς και το ιστορικό των τροχαίων ατυχημάτων (τους τύπους, τη σοβαρότητά τους κτλ.). Εναλλακτικά, μπορεί να χρησιμοποιήσει και πιο έμμεσους τρόπους συλλογής στοιχείων, όπως τα αρχεία των δικαστηρίων/ υπηρεσιών ή της τροχαίας (π.χ. στατιστικά στοιχεία ατυχημάτων). Το ποια τεχνική θα χρησιμοποιήσει κανείς εξαρτάται από το πρόβλημα που ερευνά, τους πόρους που διαθέτει, καθώς και από την ανάγκη προστασίας των προσωπικών δεδομένων.

6. Ανάλυση των δεδομένων στοιχείων

Μετά τη συλλογή και την ταξινόμηση των στοιχείων, πραγματοποιείται η ανάλυση των στοιχείων με στόχο την αποδοχή ή την απόρριψη της υπόθεσης εργασίας. Στην περίπτωση μας ή συσχετίζονται η κατανάλωση του αλκοόλ και η νεαρή ηλικία με την αύξηση ατυχημάτων ή δεν υπάρχει καμία σχέση μεταξύ των συγκεκριμένων μεταβλητών. Για να μην επηρεαστεί από τις προσωπικές του προσδοκίες και προκαταλήψεις ο ερευνητής χρησιμοποιεί διάφορες στατιστικές μεθόδους, που τον βοηθούν να αποφασίσει αν οι παραπάνω σχέσεις είναι στατιστικά σημαντικές, ώστε να γίνει αποδεκτή η υπόθεση εργασίας.

7. Συμπεράσματα και προτάσεις

Διατυπώνονται τα συμπεράσματα για την αποδοχή, την απόρριψη ή την αναθεώρηση των υποθέσεων εργασίας, συζητούνται διαφορετικές ερμηνείες των αποτελεσμάτων και αν αυτές οι ερμηνείες αποκλείστηκαν από τον ερευνητή, συζητείται πώς η έρευνα επιδρά στη γενικότερη θεώρηση για τα τροχαία ατυχήματα, ενώ παράλληλα

γίνονται προτάσεις για νέες και βελτιωμένες έρευνες. Ο ερευνητής που ενδιαφέρεται για τα κοινά μπορεί επίσης να προβεί σε προτάσεις (π.χ. παρεμβάσεις για την αλλαγή των συνθηκών ζωής που οδηγούν τους νέους στην κατανάλωση αλκοόλ), τις οποίες και θα τις υποβάλει στους αρμόδιους φορείς για τη μείωση των ατυχημάτων.

Γ. ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΜΕ ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΜΙΑΣ ΤΕΧΝΙΚΗΣ ΑΝΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΑΙ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ

Οι τεχνικές κοινωνικής έρευνας, όπως μελέτη περίπτωσης, συμμετοχική παρατήρηση, συγκριτική μέθοδος, κοινωνικό πείραμα, επιτόπια επισκόπηση με ερωτηματολόγιο, ανάλυση περιεχομένου, έρευνα τεκμηρίων και κοινωνιομετρία, παρουσιάζονται συνοπτικά, μία σε κάθε κεφάλαιο. Στη συνέχεια δίνεται ένα διαφορετικό παράδειγμα εφαρμογής για κάθε κεφάλαιο, το οποίο μπορεί να χρησιμοποιηθεί για δραστηριότητα ή εργασία τόσο στο πλαίσιο της τάξης όσο και στο πλαίσιο της κοινότητας.

Δ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ-ΔΙΑΣΥΝΔΕΣΕΙΣ ΜΕ ΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

Οι ασκήσεις και οι δραστηριότητες ανά κεφάλαιο έχουν ως στόχο την εμπέδωση της ύλης που περιλαμβάνεται στο βιβλίο. Οι ασκήσεις είναι ερωτήσεις αντιστοίχισης, συμπλήρωσης κενών, επιλογής και σωστού - λάθους.

Στις δραστηριότητες περιλαμβάνονται κείμενα (αποσπάσματα από εφημερίδες, στοιχεία από έρευνες, λογοτεχνικά κείμενα), τα οποία μπορούν να διαβαστούν στην τάξη και να τροφοδοτήσουν τη συζήτηση.

Η σύνδεση με το Διαδίκτυο είναι δυνατό να εμπλουτίσει το υλικό που μπορεί ο μαθητής να επεξεργαστεί για θέματα που σχετίζονται με τα κεφάλαια του βιβλίου.

Ε. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ/ΕΡΜΗΝΕΙΑΣ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ, ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΩΝ ΠΙΝΑΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Στην ενότητα αυτή τα κοινωνιολογικά κείμενα, οι στατιστικοί πίνακες και τα διαγράμματα με θέματα κοινωνιολογικού ενδιαφέροντος θα αναλυθούν από τους μαθητές με σκοπό να γνωρίσουν πώς θα διαβάσουν έναν πίνακα με στατιστικά στοιχεία από την εφημερίδα, πώς θα αναλύσουν ένα διάγραμμα ή πώς θα αντλήσουν τα σημαντικά στοιχεία ενός κειμένου για να τα επεξεργαστούν.

Αποτελεί επιλογή της τάξης και του/ης καθηγητή/τριας να πραγματοποιήσουν το σύνολο ή μέρος των δραστηριοτήτων του τετραδίου.

Ο σκοπός του τετραδίου θα έχει επιτευχθεί αν όλοι οι μαθητές βρουν ενδιαφέροντες και δημιουργικές κάποιες δραστηριότητες και μέσω αυτών ευαισθητοποιηθούν για τα κοινωνικά συμβάντα της εποχής τους.

Καλή δουλειά!

Κεφάλαιο 1

1 Εισαγωγή στην κοινωνιολογία

1.1. ΣΧΕΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Θέμα: Να θεμελιώσουμε μια νέα κοινωνία...

«Εσείς οι λίγοι άνθρωποι από τη γη έχετε επιλεγεί με ειδικά κριτήρια για μια πολύ σοβαρή αποστολή. Θα μεταφερθείτε σε έναν άλλο πλανήτη με τις ίδιες συνθήκες για τον ανθρώπινο οργανισμό και εκεί θα δημιουργήσετε τη δική σας κοινωνία». (Ν. Τάτσης, 1986:107).

Σχεδιασμός

Χωρισμός της τάξης σε ομάδες των 6-7 μαθητών. Δεν υπάρχουν περιορισμοί· κάθε ομάδα και άτομο διατυπώνει ελεύθερα τις απόψεις του.

Αξιοποίηση των κειμένων των ομάδων, εντοπισμός των δυσκολιών, κατανόηση της δυσκολίας εύρεσης λύσης που να ικανοποιεί όλους.

Συλλογικότητα-ατομικότητα, έννοιες που θα απασχολήσουν σε επίπεδο σχεδιασμού της κοινωνίας, καθώς επίσης ποιο το ιδανικό και ποιο το εφικτό της κοινωνίας που θα σχεδιαστεί.

Εκτέλεση

Συζήτηση ανά ομάδες. Καταγραφή των απόψεων κάθε ομάδας. Παρουσίαση και συζήτηση-κριτική όλων των απόψεων των ομάδων στην τάξη.

Αξιολόγηση - συμπεράσματα

Συσχέτιση των δυσκολιών της εργασίας με τις δυσκολίες της πραγματικότητας των κοινωνιών σήμερα. Βασικές έννοιες της εργασίας αυτής είναι δυνατό να χρησιμοποιηθούν και για τα υπόλοιπα κεφάλαια (π.χ. εργασία, εκπαίδευση, οικογένεια κ.ά.).

1.2. ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ-ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ

Στην κοινωνιολογική έρευνα τα στοιχεία που συγκεντρώνονται απευθείας από τον ερευνούμενο είτε με ερωτηματολόγιο είτε με συνέντευξη αποτελούν πρωτογενή στοιχεία. Οι κοινωνιολόγοι όμως χρησιμοποιούν και τεχνικές που αξιοποιούν δευτερογενείς πηγές. Μια από αυτές τις τεχνικές είναι και η ανάλυση περιεχομένου, η οποία ιστορικά χρησιμοποιήθηκε για την ανάλυση του γραπτού και προφορικού λόγου στα μέσα μαζικής επικοινωνίας (Ν. Κυριαζή, 1999: σ. 283-301).

Η τεχνική της Α.Π. έχει αναπτυχθεί και μπορεί να χρησιμοποιηθεί για οποιοδήποτε είδος περιεχομένου από την ιστορία ή την επικαιρότητα, όπως π.χ. τα απομνημονεύματα, τα παραμύθια, οι παροιμίες, τα λογοτεχνικά κείμενα, τα ποιήματα, τα βιβλία, τα ανέκδοτα, οι διαφημίσεις στα Μ.Μ.Ε., οι τηλεοπτικές σειρές, τα ημερολόγια, τα όνειρα, οι προεκλογικές ομιλίες υποψήφιων βουλευτών, τα πρακτικά συλλογικών οργάνων, **ακόμη και οι απαντήσεις σε ανοικτές ερωτήσεις** που απευθύνουν οι ερευνητές σε ερευνούμενους.

Βασικός στόχος στην Α.Π. είναι η **διαμόρφωση νοηματικών κατηγοριών** γύρω από τα κείμενα μελέτης. Οι κατηγορίες αυτές μπορούν να διαμορφωθούν γύρω από διάφορες **μονάδες ανάλυσης** όπως λέξεις κλειδιά, προτάσεις, παραγράφους ή ακόμη και ολόκληρο το κείμενο. Στην τελευταία περίπτωση, για παράδειγμα, μας ενδιαφέρει να διαμορφώσουμε τις κατηγορίες γύρω από το **κεντρικό μήνυμα** του κειμένου, π.χ. το κοινωνικό δίδαγμα ενός παραμυθιού, την πλοκή ενός μυθιστορήματος, το μήνυμα μιας εμπορικής διαφήμισης κτλ.

Οδηγός μας στη διαμόρφωση των κατηγοριών είναι η θεωρία και οι **υποθέσεις εργασίας** που επιδιώκουμε να εξετάσουμε στην έρευνά μας. Ας πούμε ότι ξεκινάμε με την παρακάτω υπόθεση εργασίας: τα επιθετικά ανέκδοτα είναι πιο αρεστά στα αγόρια απ' ό,τι στα κορίτσια λόγω της διαφορετικής τους ανατροφής (βλ. κεφ. 3, κοινωνικοποίηση). Συνεπώς, τα ανέκδοτα θα πρέπει να εξεταστούν για την παρουσία ή απουσία επιθετικής συμπεριφοράς και στη συνέχεια να ταξινομηθούν σε ανέκδοτα με επιθετικό ή χωρίς επιθετικό περιεχόμενο. Και για να γίνει η σχετική ταξινόμηση θα πρέπει οι ταξινομητές (ή οι κριτές) να έχουν μπροστά τους σαφείς ορισμούς της επιθετικής συμπεριφοράς (π.χ. βρισιές, πράξεις βίας κτλ.). Όσο πιο σαφείς είναι οι προδιαγραφές τόσο ευκολότερη και αξιόπιστη θα είναι η ταξινόμηση των ίδιων ανέκδοτων από ανεξάρτητους κριτές.

Η ανάλυση περιεχομένου κατατάσσεται στις **ποιοτικές** τεχνικές των κοινωνικών επιστημών. Όμως στην κοινωνιολογία ενδιαφέρουν εξίσου τα ποσοτικά αποτελέσματα της ανάλυσης. Για παράδειγμα, αν θέλουμε να μελετήσουμε τα μηνύματα των διαφημίσεων αυτοκινήτων στο ραδιόφωνο, την τηλεόραση και τις εφημερίδες, δε θα περιοριστούμε σε μια μόνο διαφήμιση από κάθε Μ.Μ.Ε., αλλά θα πάρουμε ένα δείγμα διαφημίσεων (τουλάχιστον 30) από κάθε Μ.Μ.Ε. Έτσι, όταν θα έχουμε ολοκληρώσει την ανάλυση, θα μπορέσουμε να συμπεράνουμε για παράδειγμα ότι το 80% των διαφημίσεων στην τηλεόραση, το 50% στις εφημερίδες και το 30% στο ραδιόφωνο συνέδεσαν την απόκτηση αυτοκινήτου με τη σεξουαλική κατάκτηση. Με αυτόν τον ποσοτικό τρόπο μπορούμε να αποδεχτούμε ή να απορρίψουμε τις υποθέσεις εργασίας.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ

1. Σε καρτέλες που θα σας προμηθεύσει ο/η καθηγητής/τρια θα γράψετε μια παράγραφο-απάντηση στο εξής ανοικτό ερώτημα: «τι είναι αυτό που, κατά τη γνώμη σας, ευθύνεται για τη βία στα ελληνικά γήπεδα;». Δηλαδή, εδώ ζητείται η προσωπική σας άποψη για τη βία στα γήπεδα. Στην καρτέλα δε θα γράψετε το όνομά σας αλλά το φύλο σας (αγόρι, κορίτσι). Αν δεν υπάρχουν και τα δύο φύλα στο τμήμα σας μπορείτε να συγκεντρώσετε στοιχεία και από μαθητές άλλων τμημάτων του σχολείου σας.
2. Θα αριθμήσετε τις καρτέλες με τις απαντήσεις και σε συνεργασία με τον/την καθηγητή/ριά σας θα διαμορφώσετε τις κατηγορίες ταξινόμησης. Οδηγός για τη διαμόρφωση των κατηγοριών μπορεί να είναι οι θεωρητικές σχολές στην ενότητα 1.2.3 του βιβλίου σας. Μην ξεχνάτε ότι οι προδιαγραφές και οι ορισμοί θα πρέπει να είναι σαφείς.
3. Η ταξινόμηση των απαντήσεων μπορεί να γίνει συλλογικά από όλους τους μαθητές του τμήματος ή μεμονωμένα από τρεις ανεξάρτητους μαθητές/κριτές που κατέχουν το αντικείμενο. Είναι αυτονόητο ότι όσο σαφείς κάνετε τους ορισμούς των κατηγοριών τόσο μεγαλύτερη συμφωνία θα πετύχετε μεταξύ των ανεξάρτητων κριτών ως προς την κατάταξη των προσωπικών σας απόψεων.
4. Στη συνέχεια, θα υπολογίσετε τα ποσοστά των προσωπικών απόψεων για τη βία στα γήπεδα που κατατάσσονται στις διάφορες κατηγορίες για το σύνολο του δείγματος, θα εξετάσετε αν υπάρχουν διαφορές μεταξύ αγοριών ή κοριτσιών στην εξήγηση του φαινομένου και, τέλος, θα διατυπώσετε τα σχετικά συμπεράσματα.

1.3. ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1.3.1 Να διαβάσετε το κείμενο και να αναζητήσετε άλλα φαινόμενα τα οποία έχουν κοινωνικές αιτίες. Να αναλύσετε ποιες είναι αυτές.

«Ο Εμίλ Ντυρκέμ, ... που θεωρείται από πολλούς ο θεμελιωτής της σύγχρονης κοινωνιολογίας, υποστήριζε... ότι η εξήγηση των κοινωνικών γεγονότων (όπως τα ποσοστά αυτοκτονίας σε μια συγκεκριμένη κοινωνία) πρέπει να αναφέρεται σε κοινωνικές αιτίες. Ο Ντυρκέμ δεν αρνείται ότι τα άτομα αυτοκτονούν για συγκεκριμένους και πολύ προσωπικούς λόγους, αλλά κρίνει ότι αυτοί οι λόγοι δεν προσφέρουν μία επαρκή εξήγηση. Σύμφωνα με τα αρχεία αυτοκτονιών που μελέτησε ο Ντυρκέμ, οι προσωπικοί λόγοι που αναφέρονταν ήταν όμοιοι στις ρωμαιοκαθολικές και τις διαμαρτυρόμενες χώρες. Ωστόσο, στις διαμαρτυρόμενες χώρες ο αριθμός ατόμων που είχαν αυτοκτονήσει για